

tomas man

PISMO B. FUČIKU

15. IV 1932.

Dragi gospodine doktore Fučik:!)

Primite moju najsrdačniju zahvalnost za Vaše ljubazno pismo.

Primio sam i lepu i bogatu pošiljku knjiga i iskreno se radujem što posedujem ukusna izdanja. Istovremeno sam primio i štampane tabake i pobrinuću se za njihovo signiranje, čim stignem.

Za ljubazne reči i lepe darove ne mogu se pokazati prijemljivijim i zahvalnijim nego ako odgovorim na Vaša pitanja, štogod bolje umem.

1) Izjasniti se za evropsko mišljenje i osećanje lako može čoveku doneti trivijalni prigovor da nema otadžbinu. Zbog toga je, možda, dobro što se osećam kao bolji Nemač nego što mi poneko, ko me prekoreva zbog mog evropejstva, izgleda da jeste. Šta dugujem nemačkom duhovnom nasleđu i koliko sam ukorenjen u njemu sasvim mi je jasno i neće promaći nikom razumno. Moje verovanje, međutim, u više jedinstvo zapadne kulture manje je verovanje nego jasno i jednostavno uviđanje. Dva osnovna elementa ove zapadne kulture su antika i hrišćanstvo. Upravo sada kada se sećamo jednog velikog zapadnjaka, Getaea, oba su ova elementa, pri svečanom bavljenju njegovim životnim delom, postala zaista osetna. Sasvim sam mišljenja Ortega i Gaseta koji u svojoj knjizi Ustanak masa kaže: »Ako sebi, probe radi, predstavimo da treba da živimo samo sa onim što je za nas »prirodno«, kada bismo nešto pokušali da prosečnog Nemca lišimo svih strana, misli, osećanja koja je primio iz drugih zemalja sveta, bili bismo zaprepašćeni koliko je već takvo postojanje nemoguće; četiri petine onoga što imamo su evropsko zajedničko dobro.« Uostalom, vrlo je lako eksperimentalno utvrditi jedinstvo zapadnog evročanstva u drugim ljudskim sredinama. Da se ode u Aziju ili Afriku odmah će se svaki Evropejac, bio on Nemač, Francuz, Čeh ili bilo šta drugo, sasvim neposredno osećati kao brat.

2) Kao mlad čovek primio sam mnogo od duhovnog i umetničkog sveta ruskog Istoka i nisam izmakao snažnim uticajima koje je Dostojevski izvršio na čitavu Evropu. Ali moja najličnija sklonost i ovdje je važila više za duhove koji su bili pod uticajem Zapada, kao što su Tolstoj i Turgenjev, i već latinsko mešanje krvi sa strane moje majke čini razumljivim da me je romanska forma duha, koja je više forma od bilo koje druge, uvek simpatično privlačila i možda čak s godinama sve simpatičnije privlači. Ni najmanje ne delim mišljenje o padu evropskog Zapada, koji je još pre kratkog vremena doneo pojavu umetničko-literarnog formata Marsela Prusta, i

nikada nisam prestao da prihvatam naj-snažnije i najsrdačnije podsticaje duhovnih dela romansko-keltskog Zapada.

3) Prezao bih od toga da slovenski elemenat u celini označim kao rušilački i razarajući, već iz tog razloga, jer je pojam razarajućeg vrlo neodređen i ima prizvuk građanske plašljivosti kojoj se ne sme priznati duhovna vrednost. Ono što se naziva razarajućim često nije upereno protiv života, nego je mnogo više osveženje i obnavljanje života. Geteova volja za redom, merom i oblikom bila je izraz njegove volje za samoobuzdavanjem njegove prvobitno do opasnosti i demonstva moćne prirode, volja koja je sasvim svesno imala narodno-vaspitni značaj, ali ako razarajući elemenat hoće da se vidi možda u kritičkom duhu, onda toga u nemačkom biću ima sturno upravo toliko koliko i u svakoj drugoj rasi, za šta je Kantovo »satiručje« životno delo čuven primer, a dobro se zna koliko lirsko-lično ima u figuri Geteovog Mefistofelesa, koji ipak oličava razumno razarajući princip na najveličanstveniji i najzabavniji način.

4) Smatram da je umetnost iskonska pojava koja ni pod kojim uslovima ne može nestati iz sveta, a način života umetnika je besmrtan. Kada ispitujem samoga sebe, tada mi je umetnička predstava tako prirodan i neophodan način ispoljavanja života da ne mogu da verujem da bi i najkoristoljubivije i najmehanizovanije društvo moglo da dopusti da ikad izumre taj tip koji ja na svoj način predstavljam. Bilo je jedno vreme kada je velikan, Siler, mogao da kaže: čovek je samo onda potpuno čovek kada se igra.?) To, u tako ozbiljna vremena puna nevolja kao ovo naše, zvuči frivolno, ali sam ipak siguran da će sveta i oslobadajuća igra, koja se zove umetnost, uvek ostati preko potrebna čoveku da bi se on zaista osećao čovekom.

5) Nijedan umetnik svakako ne sagleda unapred plan svoga života i ne zna građu koju će tokom vremena obraditi. Ali, većinom će moći da utvrdi zavisnost između pojedinih svojih dela, primetiće da klice sledećeg dela već postoje u prethodnom i sve više i više će uočavati da sve pojedinačno potiče iz jednog ličnog centra i na kraju samo od sebe čini prirodno jedinstvo.

6) U francuskom intervjuu sam Tonija Kregera i Smrt u Veneciji nazvao onima od svojih radova u koje najviše verujem, iz tog razloga što pretpostavljam da zatvorena i pregnantna forma novele ima više izgleda na trajanje nego labava i rastegnuta forma romana. Moja u Nemačkoj najpopularnija knjiga je, bez sumnje, Budenbrokovi i može biti da će u mojoj sopstvenoj zemlji moje ime uvek ostati prvenstveno vezano za to delo. U Americi, na primer, je Carobni breg, zbog svoje moderne problematike, mnogo snažnije delovao. Što se tiče Marija i mađioničara nije mi drago kada se ova pripovetka posmatra kao politička satira. Time se njoj dodeljuje jedna sfera u kojoj se ona nalazi ipak malim delom svoje suštine. Neću da poričem da su u nju uneta mala politička osvetljavanja i aluzije aktuelne vrste, ali politično je ši-

rok pojam koji bez oštre granice prelazi u problem i područje etičkog, a ja bih značaj male priče ipak radije video, ne uzimajući u obzir umetničko, u etičkom no u političkom.

7) Verujem da doživljaji detinjstva, koji su, uopšte uzev, tako odlučujući za životni stav jednog čoveka, igraju u svakom umetničkom životu veliku ulogu i obilno snabdevaju životno delo upravo svakog pesnika motivima i utiscima. U svakom slučaju sasvim odgovara kada veruju da kod mene treba da utvrde slično. I u autobiografijama i autobiografskim romanima obično je, na osobit način, detinjstvo najpoetičniji i najsvježiji deo. — Muziku sam uvek strasno voleo i posmatram je, u izvjesnom smislu, kao paradigmu umetnosti uopšte. Svoj talenat sam uvek smatrao vrstom pretocene muzičnosti, a umetničku formu romana osećam kao vrstu simfonije, kao tkanje ideja i muzički sastav. U tom smislu od mojih knjiga svakako Carobni breg³⁾ ima najviše karakter partiture. Uvek mi je bilo najbliže nemačko-romantično u muzici, ali rana i uvek sačuvana ljubav pripadala je i Sopenu, a isto tako postoji od davnina odlučujuća sklonost za Slovena Čajkovskog, od koga, za mene, vodi jasna linija ka jednoj tako modernoj pojavi kao što je Stravinski, za čiju se umetnost ja živo interesujem.

8) Što se tiče češke nacionalne kulture moram otvoreno priznati da sam sa njom imao direktnog dodira samo preko jednog muzičara Smetane, čija muzika trajno pripada evropskoj kulturi, a literarno preko nekoliko najmlađih poetskih pojava, kao preko čuvenog pisca »Švejk«, Haška, dalje preko Karela Čapeka, čiju prozu vrlo visoko cenim i preko dramatičara Langera, koga tako mnogo izvođe u Nemačkoj. To je malo, ali, na žalost, jezik čini suviše snažnu branu, a da sam mogao da se više približim češkim kulturnim ostvarenjima.

9) Utoliko su mnogobrojnije i življe moje veze sa nemačko-češkom literaturom, čijim glavnim predstavnikom nazivam Rilkea, koga, naravno, i ja priznajem za lirsku pojavu najvišeg ranga. Specifično praška nota u modernoj prozi uvek me je izvanredno privlačila. Treba samo da pomenem imena Verfela, Franca Kafke, Maksa Broda, Hermana Ungara, Ludviga Vindera da bih nagovestio kakav značaj imaju ova imena za modernu prozu uopšte.

10) Novi rad koji me već godinama zaokuplja, i još će zahtevati izvesno vreme, je biblijsko-mitološki roman nazvan Josif i njegova braća. Ranije ne bih mogao da pomislim da će religiozno-istorijsko i čak teološko moći da zadobije toliko interesovanje kod mene. Ova sklonost izgleda da je proizvod godinâ i ja joj se prepuštam sa gotovošću koja pripada svemu što život organski donosi sobom.

(Nedostaje kraj pisma)

Thomas Mann, BRIEFE, 1889—1936.
S. Fischer Verlag, 1962.

1. Autor je stavio dve tačke
2. Autor je tako napisao
3. Autor je tako napisao

Sa nemačkog prevela:
IVANA MRAZOVIC-RADOVIC